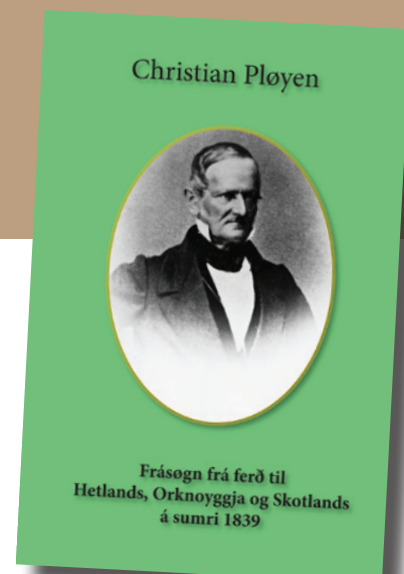

Miðvikan

Loksins á føroyskum: Pløyen í Hetlandi í 1839

Tað má sigast at vera ein stórhending, at ein tann mest áhugaverda bókin, sum er skrivað í Føroyum í 1800-talinum, nú er komin út á føroyskum. Hetta er frásøgnin hjá Christian Pløyen frá kendu ferð hansara saman við áhugaðum føroyingum til Hetlands, Orknoyggiar og Skotlands í 1839

Christian Pløyen (1803-1867) er farin í søguna sum ein av bestu donsku amtmenninum, ið vit hava havt í Føroyum. Hann var amtmaður í Føroyum frá 1837-1849. Umframt var hann eisini fúti. Hann hevði eina veruliga umsorgan fyri føroyingum og var ein iðin forsprákari fyri at taka av kongaliga einahandlinum, sum hann metti vera eina forðing fyri menning í Føroyum. Í 1848 gjørdist hann kongavaldur limur í fyrsta grundlógargevandi tinginum, og her talaði hann eisini fyri størri sjálvræði til føroyingar. Hann var eisini við til at stovna Føroya Sparikassa í 1832. Og so yrkti hann grindavísuna.

Eitt tað fremsta avrik eftir hann er bókin "Erindringer fra en rejse til Shetlandsøerne, Ørkenøerne og Skotland i Sommeren 1839," sum nú er týdd til føroyskt av Regin av Steinum.

Søgan um hesa ferðina er sera hugtakandi, og ikki minst innleiðingin til bókina, har Pløyen skrivar:

"Føroya fólk, sum er mær so inniliga kært, og her eg vóni at eiga ikki so fáar vinir, verði henda lítla bókin vígd við bestu ynski fyri menning."

Í fororðinum til bókina sigur Pløyen, at hann heldur seg hava skyldu til at greiða frá hesi ferðini, sum tað almenna hevur gildið. Bókin kom longu út í 1840. Hetta sigur eisini nakað um mannin!

Endamálið við ferðini var at finna hugskot um, hvussu bótast kundi um livikorini í Føroyum. Tað er alment kent, at eitt úrslit av ferðini var, at føroyingar fóru at brúka línu sum fiskireiðskap. Tá var fiskivinna í Føroyum bert ein viðfáningur, meðan hon var nógv meira framkomin í Hetland.

Eitt annað nýbrot av ferðini var pinnagrevið, sum var soleiðis háttað, at bert skuldi gravast eina ferð fyri hvørja torvuna, meðan føroyingar - við táverandi haka - máttu grava tvær ferðir.

Pløyen hevði eisini hoyrt um eina arbeidssparandi torvpressu, sum skuldi finnast á hesum leiðum. Hann ætlaði eisini at útvega setepili fyri at fáa gongd á eplavelting í Føroyum. Harafturat hevði hann í huga at fáa fatur á kúm og tarvum til at kunna bóta um neytaslagið í Føroyum.

Ferðin til Hetlands

Pløyen hevði triggjar føroyingar við á ferðini og skuldu teir vera við til at seta tær nýhugsanir í verk, sum teir funnu fram til í Hetlandi. Hesir vóru Poul Joensen, av Látrinum á Eiði, Poul Joensen úr Nólsoy og Mourits Mohr úr Hoyvík. Mourits var bert 19 ára gamal og hevði fest longu 16 ára gamal. Hann bað um at sleppa við fyri egna rokning.

Ferðalagið fór úr Føroyum tann 1. juli 1839 við skipi hjá einahandlinum. Tann 5. juli vórðu teir settir av

í Leirvík.

Tað fyrsta Pløyen leggur til merkis er, at í Leirvík var munandi meira fiskaarbeiði enn í Havn, har so at siga einki lønarbeiði var.

Her sá ferðalagið saltfiskavirking av toski og longu, og Pløyen tók beinanvegin stig til, at føroyingarnir fóru at læra seg hesa framleiðsluna. Pløyen tekur til, at sjálvt um harra Ogilvy, sum framleiðarin kallaðist, kundi rokna við at fáa ein kappingarnefta, so var hann meira enn fegin um at kunna føroyingar saltfiskaframleiðslu.

Síðani fór Pløyen at ferðast kring um í Hetlandi. Hann kemur fyrst til Scalloway. Hagani fór hann til oynna Burra.

Á oynni Burra er nógv at síggja. Her sá Pløyen stórar stakkar av klippfiski, og ein hóp av fólki - bæði konufólk og mannfólk - sum arbeiddi fisk, eins og vit nógv ár seinni gjørdi í Føroyum. Tá var einasta fiskaframleiðsla í Føroyum nakað av stokkfiski. Eisini á Burra vóru teir fúsir at læra frá sær, hvussu salt- og klippfiskur varð virkaður.

Línan í Hetlandi

Tann týdningarmesta veiðan var línuveiða við seksmannaførum. Í Hetlandi hendi tað, eftir at oyggjararnar komu undir bretskt ræði, at jørðin við makt varð lögð undir nakrar fáar stórar eigarar, sum høvdu ein hóp av uppsitarum. Hesir

Scalloway Castle, ella sum tað nú eitur á føroyskum, Borgin í Skálavági, sum Pátrikur Stuart (1566-1615) læt byggja, so hann kundi kenna seg tryggan fyri figgindum sínum

vóru veruliga eitt slag av trælum.

Línuveiðan var so kostnaðarmikil, at teir fátæku uppsitararnir ikki høvdu ráð at figgja reiðskap og bát, og tí vóru tað harramenninir, sum figgjaðu og harvið blivu uppsitararnir enn meira heftir at teimum, millum annað við, at teir skulu selja allan fiskin til harramannin fyri tann prís, sum hesin ásetti.

Hvør lína var 42 favnar og hevði 10 húkar. Hvør bátur kundi hava 120 línur, sum var knýtt saman, tá hon var sett, soleiðis sum føroyingar gjørdi nógv ár seinni. Tilsamans vóru 1.200 húkar á línuni, sum strekti 5.000 favnar. Hetta var munandi effektivari enn okkara snørisveiðu.

Hetlendingar nýttu sei ella hýsu sum agn, og teir lótu agnið fjala húkin, og hetta fórði við sær, at fiskurin tók húkin saman við agninum. Føroyingar lótu agnið hanga niður frá buganum á húk-

inum. Tá kundi fiskurin lættliga taka agnið uttan at taka húkin. Hetlendsku húkarnir vóru eisini nógv smærri enn teir, sum føroyingar brúktu. Teir vóru bert ein fjórðing til stóddar av teimum húk-unum hjá føroyingum, men fyri tað fingur teir ikki minni burtur úr, teir fingur heldur meira.

Ein útróðrartúrur varði í 24 tímar. Teir fóru út á morgni, og fóru so langt út, at teir sóu ikki land. Uttan kumpass og uttan at duga navigatión funnu teir leiðirnar, har línan varð sett á 100 favna dýpi. Línan hevur søkk og flot, og eftir nakrar tímar varð línan drigin aftur, og teir fóru aftur til lands.

Var nógv at fáa, varð fiskurin sum oftast avhøvdaður, so meiri fiskur kundi rúmast í bátinum. Tað var ótrúligt, hvussu stórar mongdir av fiski hesir fiskimenn kundu føra til lands. Pløyen helt, at hetta kundu okkara fiskimenn eisini gjørt, um teir brúktu línu, og

Føroysk slupp og sildabátar inni í Lerwick, Leirvíkini